

IL TEATRO ITALIANO ALLA BIENNALE DI VENEZIA AZ OLASZ SZÍNHÁZ A VELENCEI BIENNÁLÉN

Da obiettivo militare protetto, l'*Arsenale* è diventato un centro culturale di straordinaria importanza, la sede della biennale. Soprattutto nella luce notturna, la laguna offre a chi si allontana uno sfondo incantato.

In questo ambiente, nell'autunno del 2004, il bravissimo regista Massimo Castri, nuovo direttore teatrale della biennale, ha istituito la rappresentazione del teatro italiano contemporaneo, scegliendo le opere di Pier Paolo Pasolini e Giovanni Testori, che dopo Pirandello considera gli autori teatrali contemporanei più significativi. Accanto a loro compaiono anche autori giovani: Letizia Russo, Andrea Malpeli, Davide Enia, Ascanio Celestini, i quali segnano allo stesso modo lo sviluppo della lingua della letteratura teatrale italiana contemporanea. L'altra idea di Castri è stata la rappresentazione del teatro sperimentale.

Fra le varie rappresentazioni, tutte ugualmente interessanti, per mancanza di spazio ne citiamo solo due.

Ascanio Celestini, narratore, è una sorta di cantastorie; è l'interprete di leggende e di racconti e dei ricordi della collettività. È apparentemente uno scrittore teatrale dalla narrativa priva di strumenti, il regista e l'attore sono un'unica persona che con il suo pubblico stabilisce un rapporto diretto. Racconta le storie di suo padre e quelle del figliuolo, che il 4 giugno del 1944, al tempo della liberazione di Roma, aveva otto anni. Proprio con suo padre uscì da Porta Pia per andare in periferia, dove poi sarebbero vissuti.

„Quel giorno mio padre vide i soldati fermi all'Arco di Travertino. Mio padre raccontava che nessuno capiva di che esercito si trattasse. Qualcuno pensava che finalmente fossero gli americani. Qualcuno pensava che fossero ancora i tedeschi. Qualcun'altro temeva che fossero tedeschi travestiti da americani.“

Oral history parla di un particolare mondo di bambini: in esso osservazioni puntuali e spietate si legano alla fantasia, al racconto e a un umorismo triste e grottesco. Celestini racconta seduto in una sorta di camerino aperto al centro del piccolo palcoscenico, non si muove neanche. Alla fine dello spettacolo accende un registratore: sono registrazioni dei tempi del padre morto, sono le sue parole, quelle con cui iniziano le sue storie, le stesse parole con cui lui stesso più di due ore prima aveva dato avvio allo spettacolo; non ci eravamo affatto accorti dello scorrere del tempo. *Scemo di guerra* è il titolo commovente e allo stesso tempo divertente dell'opera.

L'attrice e regista siciliana Emma Dante questa volta ha diretto l'adattamento teatrale della novella *Le due zitelle* di Landolfi (l'adattamento è di Elena Stancanelli, gli interpreti sono Gaetano Bruno, Sabino Civilleri, Marco Fubini, Manuela Lo Sicco, Valentina Piccolo). *La scimia*, con una sola „m“, restituisce il gioco di parole del titolo della novella di Landolfi, *Le due zitelle*, con due „f“.

Az Arsenale, az egykori hajógyár, védett katonai objektumból rendkívül érdekes kulturális központtá alakult, a biennálé helyszínévé. A lagúna, különösen az éjszakai fényben, egészen varázslatos háttérrel kínál a távozó nézők számára.

Ebben a környezetben teremtette meg 2004 őszén a kitűnő rendező, Massimo Castri, a színházi biennálé új igazgatója, a kortárs olasz színház bemutatkozásának lehetőségét. Pier Paolo Pasolini és Giovanni Testori munkásságát választotta ki, akiket a Pirandello utáni korszak legnagyobb hatású olasz drámaíróinak tart. Mellettük megjelentek a fiatalok művei is: Letizia Russo, Andrea Malpeli, Davide Enia, Ascanio Celestini, amelyek egyben a kortárs olasz drámaírókmal nyelvének alakulását is jelzik. Castri másik szempontja a színházi kísérletek bemutatása volt.

A sok érdekes előadás közül, helyszűke miatt csak kétőt emelnék ki. Ascanio Celestini, mesélő, valamiféle cantastorie; legendák, mesék, a kollektív emlékezet megszólaltatója. Látszólag eszköztelen narratív stílusában a drámaíró, a rendező és a színész ugyanaz a személy, aki a közönséggel szinte személyes kapcsolatot teremt. *Édesapja történetét* meséli el, a kifestőt, 1944. június 4-én, Róma felszabadulásakor, 8 éves volt. Apját ment éppen a Porta Piától a külvárosba, ahol éltek. *„Ahogy a Travertino ívhez értünk, katonákat láttunk.“*

Számomra ismeretlen egyenruhában voltak.

Apám és a többiek sem ismerték fel.

Valaki így szól: ezek németek.

Egy másik így szól: nem, amerikaiak.

Volt olyan is, aki maga sem tudta.

Azt mondta: hiszen ezek amerikaiak öltözött németek.“

Oral history, egy sajátos gyerekvilágról: kegyetlenül pontos megfigyelések örvözdnek benne fantáziával, mesélés és szomorúan groteszk humorral. Celestini a kis színpad közepén lévő nyitott fülkeszerűségben ilve mesél, szinte meg sem mozdul. Előadása végén egy magnót kapcsol be: halott édesapja egykori felvételét, szavait, amelyekkel elkezdte történetét, pontosan azokat a szavakat, amelyekkel ő maga is, több mint két órával korábban elkezdte az előadást – észre sem vettük az idő múlását. Scemo di guerra, a Háború hűlyéje volt a megrendítő, ugyanakkor szórakoztató előadás címe.

A szicíliai színész-rendező Emma Dante ezúttal Landolfi Le due zitelle (Két vénkisasszony) című kisregényének, színpadi változatát rendezte meg. (Aldolgozás: Elena Stancanelli, a szerepekben: Gaetano Bruno, Sabino Civilleri, Marco Fubini, Manuela Lo Sicco, Valentina Piccolo). La scimia. A majom az olasz „scimmia” egy „m”-mel visszaadja Landolfi kisregénye címének játékoságát: Le due zitelle, „zitelle” egy „f”-vel lenne a vénkisasszonyok.

Last fall in Venice, the "36th International Theater Festival" of La Biennale, directed by Massimo Castri, was dedicated to contemporary Italian drama and staged at the Arsenale. Castri decided to present texts by Pasolini and Testori, as well as plays by a new generation of authors. Of particular interest was the experimental work of "story-teller" Ascanio Celestini and a theatrical adaptation of Landolfi's tale *Le due zitelle*. The latter was produced with a grotesque slant by Emma Dante, a well-known Sicilian actress and director.

Sullo sfondo del palcoscenico pende una grossa croce. Davanti c'è un tavolo che serve anche da altare. La scimmia delle due zitelle profana l'altare, esce di notte dalla gabbia e mangia l'ostia consacrata. Le due donne, frustrate, dalla sessualità repressa, rappresentate grottescamente con contorni stilizzati, non sanno perdonare l'atto della scimmia istintiva e libera, loro antagonista. Affidano l'orazione accusatoria e poi la formula della condanna a morte a due preti. Le prove a favore e le prove contrarie parlano delle ultime richieste del condannato a morte, del peccato, dell'innocenza e della libera volontà.

Gli attori ricoprono in modo eccellente le parti spiritualmente ironiche, il compito della „scimmia” in particolare è molto difficile, ma Gaetano Bruno riesce a evitare ogni cliché. Esprime una forza vitale sconfinata e nello stesso tempo assoggettamento, il suo martirio è bravura teatrale e bravura tecnica del palcoscenico. Ogni minuto dello spettacolo è meditato, composto; gli attori evocano un mondo particolare, i movimenti e i gesti sono stilizzati in maniera grottesca, tutto ha una sua precisa funzione. I costumi e le decorazioni contribuiscono a far risaltare gli eccellenti giochi teatrali, l'intensità della rappresentazione basta da sola a conquistare lo spettatore. Emma Dante e la sua compagnia godono già di fama internazionale, speriamo di poterli vedere un giorno anche a Budapest.

Ilona Fried

A színpad háttérében nagy kereszt függ. Előtte asztal van, mely egyben oltárként is szolgál. Ezt az oltárt gyalázza meg a két vénkisasszony majma, aki éjszakánként kiszökösik ketrecéből és megeszi a szentelt ostyát. A frusztrált, szexualitásukat elfojtó, groteszk módon stilizált kontúrokkal ábrázolt kisasszonyok nem tudják megbocsátani a velük ellentétben ösztönös és szabad majom tettét. Két papra bízzák felette a vádbeszédet, majd a halálos ítélet kimondását. Az érvek és ellenérvek a végző kérdésekről, a bűnről és az ártatlanságról, a szabad akaratról szólnak.

A szellemesen ironikus szerepeket a színészek kitünően oldják meg, közöttük is különösen nehéz a „majom” feladata: Gaetano Brunónak sikerül minden klisé elkerülnie. Szertelen eleterőt, ugyanakkor kiszolgáltatottságot sugároz, mártíruma színészi és színpadtechnikai bravúr. Az előadás minden perce végig gondolt, megkomponált, a színészek különös világot jelenítenek meg, a mozdulatok, gesztusok groteszk módon stilizáltak, mindennek megvan a pontos funkciója, a kitünő színészi játékot a kosztümök és a díszletek is segítik, az előadás intenzitása magával ragadja a nézőt. Emma Dante és társulata immár nemzetközi elismertségnek örvend. Reméljük, egyszer Budapesten is láthatjuk őket.

Fried Ilona

